

Doniyor Kitobi — Beshinchi Bo‘lim

Yetmish yil

Jeff Pippenger

2023-11-29

Yohayiqim Yahudoning so‘nggi uch shohidan birinchisi edi, va u Bobilliklar tomonidan mag‘lub etilganida janubiy shohlik uchun yetmish yillik qullik boshlandi. O‘sha yetmish yil Muqaddas Kitob bashoratidagi birinchi shohlik bo‘lgan Bobil hukmronlik qiladigan vaqt davrini ko‘rsatadi. Ishayo kitobining yigirma uchinchi bobida Tir fohishasi ramziy yetmish yil davomida unutiladi; bu yillar bashoratda bir shohning kunlari sifatida belgilangan edi. Muqaddas Kitob bashoratida shoh — shohlikdir, va Muqaddas Kitob bashoratidagi yetmish yilga teng bo‘lgan yagona shohlikning kunlari Bobil edi.

O‘sha tarix davomida, papalikni ifodalovchi Tir fohishasi unutilgan bo‘lar edi. Ramziy yetmish yilning oxirida esa, u esga olinib, yer yuzidagi barcha shohliklar bilan zino qilish uchun chiqib ketar edi. Ruhiy zino — bu jamoat bilan davlatning birlashuvidan iborat noqonuniy munosabatdir. Ramziy yetmish yilning oxirida papalik Birlashgan Millatlar Tashkiloti bilan munosabatga kirar edi; bu munosabat ramziy yetmish yilning oxirida Tir fohishasi zino qiladigan barcha shohlar bilan ifodalanadi. Ramziy yetmish yil davomida hukmronlik qiladigan saltanat esa ikki shoxli yer maxluqi bo‘lgan Amerika Qo‘shma Shtatlaridir.

Daniel kitobining birinchi bobidan beshinchi bobigacha Bobilning yetmish yillik tarixini bayon qiladi, va shuning uchun bu boblar yer mahluqining har ikkala shoxining tarixini ifodalaydi. To‘rtinchi va beshinchi boblar Bobilning birinchi va oxirgi shohlarini aniqlab beradi, va bu ikki bob birgalikda yer mahluqi hamda uning ikki shoxining tarixini ko‘rsatadi. Ikki shoxning va yer mahluqining o‘zining hukmi birinchi shoh va oxirgi shoh ustidan chiqarilgan hukm orqali ifodalanadi. Navuxadnazar hukmi “yetti vaqt” davomida quvg‘in qilinish bo‘ldi; u yovvoyi hayvon kabi yashab, ikki ming besh yuz yigirma kun davomida o‘t-o‘lan va shabnam bilan kun kechirdi. Belshazarning hukmi devorga yozildi va ikki ming besh yuz yigirma soniga tenglashtirildi; shu tariqa yer mahluqi va uning ikki shoxining hukmi Levilar yigirma oltinchi bobdagi “yetti vaqt” orqali ifodalanishi aniqlanadi. Bu ikki shohning guvohligiga asoslanadi, va bu ikki guvoh birinchi bilan oxirgini ifodalaydi.

“Yetti vaqt” Adventizm uchun qoqinish toshidir, shu bois u tan olinmaydi, holbuki u aniq ravshan turibdi — ko‘rishni istaganlar uchun. U yetmish yil hukmronlik qilgan xalqning (Bobilning) hukm ramzidir va yetmish ramziy yil hukmronlik qiladigan shohlik uchun ham hukm ramzidir. Uilyam Miller Levilar kitobining yigirma oltinchi bobidagi “yetti vaqt” haqidagi tushunchasini bayon etganida, Doniyor kitobining to‘rtinchi bobida Navuxadnazar hayvon kabi yashagan ikki ming besh yuz yigirma kunni Levilar yigirma oltining “yetti vaqt”ini tasdiqlovchi bashoratlari guvohlardan biri sifatida qo‘llagan. “Yetti vaqt” Zakariyo kitobining to‘rtinchi bobida ham poydevor toshi, ham bosh toshdir. Iso, Opa Uayt, Ishayo va Butrus uni burchakning boshiga aylanuvchi tosh deb ta’riflaydilar. U Muqaddas Kitob bashoratining toj ta’limotidir, garchi u

o‘zlarini uchinchi farishtaning xabarchilari deb e’tirof etuvchilar uchun mohiyatan ko‘rinmas bo‘lsa ham.

Doniyor kitobining dastlabki olti bobini ko‘rib chiqishni boshlarkanmiz, eng avvalidanoq “yetti zamon” belgilab qo‘yilganini anglash muhimdir. Yohayiqim Bobil tomonidan ag‘darilganda, yetmish yillik asirlik boshlandi. Solnomalar kitobi nega ular yetmish yilga asirlikka olib ketilganini tushuntiradi.

Sidqiyo podshohlik qila boshlaganida yigirma bir yoshda edi va Quddusda o‘n bir yil podshohlik qildi. U Egangiz Xudoning nazarida yomon bo‘lgan ishlarni qildi va Egamizning og‘zidan gapirgan Yeremiyo payg‘ambar oldida o‘zini past tutmadi. U, shuningdek, Xudo nomi bilan qasam ichirgan Navuxadnazar podshohga ham qarshi bosh ko‘tardi. Balki u bo‘ynini qotirdi va Isroilning Egasi Xudoga qaytishdan yuragini tosh qildi. Bundan tashqari, ruhoniylarning barcha boshliqlari va xalq butparast xalqlarning barcha jirkanch ishlariga ergashib, juda ko‘p xiyonat qildilar; va U Quddusda muqaddas qilgan Egamizning uyini bulg‘adilar. Ularning ota-bobolarining Egasi Xudosi O‘z elchilarini ularga qayta-qayta yubordi, erta turib yubordi; chunki U O‘z xalqiga va O‘z maskaniga rahm-shafqat qilgan edi. Ammo ular Xudoning elchilarini masxara qildilar, Uning so‘zlarini mensimadilar va Uning payg‘ambarlarini haqorat qildilar, to Egamizning g‘azabi O‘z xalqiga qarshi ko‘tarilib, endi davo qolmaguncha. Shuning uchun U ularga qarshi Xaldeylar podshohini olib keldi; u ularning yigitlarini muqaddas maskanlari uyida qilich bilan o‘ldirdi va na yigitga, na qizga, na qariyaga, na keksalikdan bukilgan kishiga rahm qildi: U hammasini uning qo‘liga topshirdi. Xudoning uyidagi katta-kichik barcha idishlarni, Egamiz uyining xazinalarini, podshohning va uning amaldorlarining xazinalarini — bularning hammasini u Bobilga olib ketdi. Ular Xudoning uyini yondirdilar, Quddus devorini buzib tashladilar, uning barcha saroylarini olovda kuydirdilar va uning barcha qimmatbaho buyumlarini yo‘q qildilar. Qilichdan omon qolganlarni esa u Bobilga surgun qildi; ular Fors saltanati hukmronligi boshlanguncha unga va uning o‘g‘illariga xizmatkor bo‘ldilar. Bu Yeremiyaning og‘zi bilan aytilgan Egamizning kalomi bajo bo‘lishi uchun edi, ya’ni yurt o‘z shanbalaridan bahramand bo‘lguncha; chunki u vayron holatda yotgan butun muddat davomida shanba tutdi, to yetmish yil to‘lguncha. Endi Fors podshohi Kurushning birinchi yilida, Yeremiyaning og‘zi orqali aytilgan Egamizning kalomi amalga oshishi uchun, Egamiz Fors podshohi Kurushning ruhini qo‘zg‘atdi. Shunda u butun shohligi bo‘ylab farmon chiqardi va uni yozma ravishda ham e‘lon qilib, shunday dedi: “Fors podshohi Kurush shunday aytadi: Osmon Xudosi Egamiz menga yer yuzidagi barcha shohliklarni berdi va Yahudoda bo‘lgan Quddusda Unga bir uy qurishni menga topshirdi. Uning xalqidan bo‘lgan sizlarning orangizda kim bor? Egasi Xudosi u bilan bo‘lsin, va u yuqoriga chiqsin.” 2 Solnomalar 36:11–23.

Qullikdagi yetmish yil Eremiyaning: “yer o‘z shanbalaridan bahramand bo‘lguncha, u vayrona yotgan butun vaqt davomida shanba tutdi”, degan so‘zini bajo keltirish uchun edi. Biz iqtibos keltirayotgan Solnomalar kitobidagi oyatdan boshqa, Xudoning Kalomida yerning o‘z shanbalaridan “bahramand bo‘lishi” haqida so‘z yuritilgan faqat bitta parcha bor. O‘sha parcha Levilar kitobining yigirma beshinchi va yigirma oltinchi boblaridadir. Yigirma beshinchi bob yerga shanba oromini qanday bahramand etish lozimligi haqidagi ko‘rsatmani beradi, yigirma

oltinchi bob esa ahdga oid o'sha ko'rsatmalarga rioya qilinmagan taqdirda "yetti karra" la'natni bayon qiladi.

Yohayiqimning taqdiri, Daniel to'qqizinchi bobda Musoning "la'nati" va "qasamyodi" deb atagan narsaning bir unsuri bo'lgan asirlikning boshlanishini belgiladi. Daniel "yetti vaqt" la'natini tushungan edi, chunki u to'qqizinchi bobda guvohlik beradiki, Yeremiyoning yetmish yillik bashoratini o'rganishi orqali Xudoning xalqi Bobilga qancha yil qullikda bo'lishini anglagan edi.

Uning saltanatining birinchi yilida men, Doniyor, kitoblar orqali yillarning sonini angladim; bu haqda Quddusning vayronaliklarida yetmish yil to'lishi uchun Egamizning so'zi Yeremiyo payg'ambarga kelgan edi. Doniyor 9:2.

Daniyor yetmish yilni faqat Yeremiyo kitobi orqali emas, balki "kitoblar orqali" tushundi. U tushungan boshqa kitob Musoning yozuvlari edi, chunki u o'z ibodatida yetmish yillik qullikning "la'nati" Musoning "qasami" ekanini ko'rsatadi. Daniyorning to'qqizinchi bobida "qasam" deb tarjima qilingan so'z Leviticus yigirma oltinchi bobda "yetti marta" deb tarjima qilingan ayni o'sha so'zdir. Yahudoning Bobilga yetmish yilga asir qilinishi, zamonaviy ilohiyotchilar nima deb bahslashishidan qat'i nazar, "yetti marta" la'natining bajo bo'lishi edi. Bu kundek ravshan, ammo faqat ko'rishga tayyor bo'lsangiz.

Egamiz Muso bilan Sinay tog'ida gaplashib, dedi: "Isroil o'g'illariga so'zlab, ularga ayt: Men sizlarga berayotgan yurtga kirganingizda, yer Egamiz uchun shanba tutsin. Olti yil dalangni ekasan, olti yil uzumzoringni budab, hosilini yig'ib olasan. Ammo yettinchi yilda yer uchun to'liq dam olish shanbasi bo'lsin, Egamiz uchun shanba bo'lsin: dalangni ekmagin, uzumzoringni budamagin. O'rimingdan o'z-o'zidan o'sib chiqqan narsani o'rmagin, parvarish qilinmagan tokingning uzumlarini yig'magin; chunki bu yer uchun dam olish yilidir. Yerning shanbasi sizlar uchun oziq bo'lsin: sen uchun, quling uchun, cho'ring uchun, yollanma xizmatkoring uchun va sen bilan birga yashayotgan musofiring uchun; chorvang uchun ham, yurtidagi yovvoyi hayvonlar uchun ham uning barcha hosili oziq bo'lsin. O'zing uchun yetti yil shanbalarini sanagin, ya'ni yetti karra yetti yil; shunda yetti yil shanbalarining muddati sen uchun qirq to'qqiz yil bo'ladi. So'ng yettinchi oyning o'ninchi kunida yubiley karnayini chaldirasan; poklanish kunida butun yurtigingiz bo'ylab karnay chaldirasizlar. Levilar 25:1-9."

Yerga dam berish haqidagi ko'rsatmalarda yerga olti yil ishlov berib, bir yil yerga dam berishdan iborat yetti davr qirq to'qqizinchi yilgacha davom etishini, o'sha paytda esa yetti yillik yetti davrning bajo bo'lganini bildiruvchi yubiley bo'lishi lozimligini ko'rish muhimdir. Ko'rilishi kerak bo'lgan hal qiluvchi nuqta shuki, yubiley karnayining chalinishi Poklanish kunida sodir bo'lishi kerak edi; shu tariqa bu narsa anti-tipik Poklanish kuni 1844-yil 22-oktabrda boshlanganda, "yetti vaqt" davrini ifodalovchi yubiley karnayi aynan o'sha paytda chalinishi lozim bo'lganini ko'rsatadi. Miloddan avvalgi 677-yilda Manashe Bobilga olib ketilganida boshlangan "yetti vaqt" miloddan avvalgi 677-yilda boshlanib, ikki ming besh yuz yigirma yilni ifodalagan bo'lib, u anti-tipik Poklanish kunida yakun topgan. Bu bog'liqlikni faqat ko'rishni istamaydiganlarga payqamay qoladilar. "Yetti vaqt" davri ikki ming uch yuz yil bilan bog'liqdir.

Leviticus yigirma beshinchi bobining dastlabki to‘qqiz oyatidagi ahd ko‘rsatmalarida Xudoning Kalomida kun-yil tamoyilining eng chuqur timsoli mavjud ekanini ko‘rish ham muhimdir. Ilohiyotchilar podani Bobil sharobi bilan mast holda tutib turish uchun ilgari suradigan afsonalar qorishmasi shundan iboratki, yigirma oltinchi bobdagi “yetti marta” hukmi ibroniychada “yetti marta” deb tarjima qilingan so‘zning ma‘nosini noto‘g‘ri tushunish emish. Bu da‘vo haqiqat emas. Bu so‘zning ibroniycha ma‘nosi o‘z ta‘rifining o‘zidayoq uni son jihatidan qo‘llash uchun to‘la asosni o‘z ichiga oladi, ammo ular ibroniy tili grammatikasi bo‘yicha o‘zlari da‘vo qilgan bilimdonliklariga tayangan holda, yanglish bir asosga qurib himoya qiladigan bu nuqsonli dalil, shunchaki chalg‘itishga qaratilgan bir dalildir.

Yigirma oltinchi bobdagi “yetti vaqt” sifatida tasvirlangan hukm, ibroniy tilini zo‘rma-zo‘raki burishtirayotgan ayrim zamonaviy ilohiyotchilar tomonidan emas, balki mazkur parchaning konteksti orqali tan olinadi. William Miller o‘z xulosasini ibroniy tiliga hech qanday murojaat qilmasdan shakllantirgan edi, va ilohiy vahiy uning tushunchasini to‘g‘ri deb tasdiqladi. Farishtalar uning tushunchasiga “yetti vaqt” hukmi joylashgan bobning konteksti asosida yo‘l ko‘rsatdilar, ibroniy tili asosida emas.

Yigirma beshinchi bobning konteksti ahdga oid ko‘rsatmalar belgilab berilgan joydir, so‘ng yigirma oltinchi bob o‘sha ahd ko‘rsatmalariga rioya qilish uchun va‘da qilingan barakani bayon etadi, undan keyin esa Doniyor o‘sha ko‘rsatmalarga itoatsizlik uchun “Musoning la‘nati” deb atagan narsani ko‘rsatib beradi.

Mavzu Muqaddas Kitob bashoratidagi bir kun — bir yil tamoyiliga taalluqlidir. Levilar kitobining yigirma beshinchi bobi boshidagi o‘sha oyatlar Muqaddas Kitob bashoratida bir kun bir yilni ifodalashini ko‘rsatadi. Chiqish kitobida esa Muso yettinchi kunning odam va hayvon uchun shanba oromi bilan yer uchun yettinchi yil shanba oromi o‘rtasidagi munosabatni aniq belgilab beradi.

Olti yil davomida yeringni ekib, uning hosilini yig‘ib olasan. Ammo yettinchi yili uni tinch qo‘yib, dam oldirasan; toki xalqingning kambag‘allari undan yesinlar, ular qoldirganini esa dala hayvonlari yesin. Uzunzoring va zaytunzoring bilan ham xuddi shunday qilasan. Olti kun ishingni qilasan, ammo yettinchi kuni dam olasan; toki ho‘kizing va eshaging orom topsin, cho‘ringning o‘g‘li ham, begona ham tetiklansin. Chiqish 23:10–12.

O‘sha uch oyat ichida odamlar va hayvonlar uchun dam olish kuni yer uchun dam olish yiliga teng ekani anglashiladi. Levilar kitobining yigirma beshinchi bobida, dastlabki besh oyatda, biz Chiqish kitobining yigirmanchi bobi sakkizinchi oyatdan o‘n birinchi oyatgacha bo‘lgan Shabbat amriga aynan bir xil grammatik tuzilmani topamiz.

Egamiz Musoga Sinay tog‘ida so‘zlab dedi: Isroil o‘g‘illariga aytgin va ularga deginki, Men sizlarga berayotgan yurtga kirganingizda, o‘sha yer Egamiz uchun shanba saqlasin. Olti yil dalangga ekin ekasan, olti yil uzumzoringni butab, uning hosilini yig‘ib olasan. Ammo yettinchi yilda yer uchun to‘liq dam olish shanbasi bo‘lsin, Egamiz uchun shanba bo‘lsin: dalangga ekin ekmagin, uzumzoringni butamagin. O‘rimingdan o‘z-o‘zidan o‘sib chiqqanni o‘rib olmaging, parvarish qilinmagan novdangning uzumini yig‘maging; chunki bu yer uchun

dam olish yilidir. Levilar 25:1–5.

Shanba kunini muqaddas saqlash uchun uni esda tut. Olti kun mehnat qilib, barcha ishingni qilgin. Ammo yettinchi kun Egang Xudoning shanbasidir; unda hech qanday ish qilma: na o‘zing, na o‘g‘ling, na qizing, na qullaring, na cho‘rilaring, na chorvang, na darvozalarining ichidagi musofiring. Chunki Egamiz osmon va yerni, dengizni va ulardagi hamma narsani olti kunda yaratdi, yettinchi kuni esa orom oldi; shu bois Egamiz shanba kunini barakali qildi va uni muqaddas etdi. Chiqish 20:8–11.

Shanba haqidagi bu ikki amr birgalikda Levilar yigirma beshinchi va yigirma oltinchi boblarning kontekstini belgilaydi. Ular satr ustiga satr tarzida birlashtirilganda, shunga guvohlik beradiki: “olti kun mehnat qilursan va barcha ishingni bajargaysan”, hamda “olti yil dalangni ekursan, olti yil uzumzoringni budarsan va uning hosilini yig‘ib olursan”. “Ammo yettinchi kun Egang Xudovandning shanbasidir”, va “yettinchi yil yer uchun dam shanbasi, Egamiz uchun shanba bo‘ladi”.

Shanba haqidagi amrlardan qaysi birida bo‘lmasin — xoh odamlar uchun bo‘lgan shanba, xoh yer uchun bo‘lgan shanba haqida bo‘lsin — “yettinchi” deb tarjima qilingan ikkala so‘z ham Levilar kitobining yigirma oltinchi bobida “yetti marta” deb tarjima qilingan ayni o‘sha ibroniycha so‘zdir. Levilar kitobining yigirma beshinchi va yigirma oltinchi boblari mazmuni Muqaddas Kitob bashoratida bir kun bir yilni ifodalaydi, degan bashoratiy qoida doirasida berilgan. Shuningdek, birinchi bor tilga olinishi haqidagi bashoratiy qoida ham xuddi shunchalik muhimdir.

Ushbu ikki bobda tilga olingan birinchi narsa — bir kun bir yilga teng tamoyilidir. Uilyam Miller Jabroil va boshqa farishtalar tomonidan Levilar kitobidagi “yetti vaqt”ni ikki ming besh yuz yigirma yilning ramzi sifatida anglashga yo‘naltirilgan edi, va bu mazkur boblarning mazmuni bilan, ya‘ni yigirma beshinchi bobning dastlabki besh oyatida bayon etilgan bir kun bir yilga teng tamoyili bilan to‘la uyg‘unlikdadir.

Solnomalar muallifi Bobilga Yahudoning janubiy shohligini asirlikka olib ketishga nima sababdan yo‘l qo‘yilganini bayon etarkan, bu yer o‘zining shanba oromini bahramand bo‘lishi uchun bo‘lganini aytdi. Xudoning Kalomida yerning oromdan bahramand bo‘lishi tilga olingan yagona boshqa joy Levilar kitobining yigirma beshinchi va yigirma oltinchi boblarida joylashgandir. Muqaddas Kitob bashoratidagi birinchi shohlik sifatida Bobil hukmronlik qilgan yetmish yil nafaqat Muqaddas Kitob bashoratidagi oltinchi shohlik sifatida yer maxluqi hukmronlik qiladigan ramziy yillarni ko‘rsatadi, balki bu yetmish yil Musoning la‘natidagi “yetti vaqt”ga to‘g‘ridan-to‘g‘ri ishoradir.

Doniyor kitobining dastlabki olti bobida ifodalangan bashoratlarni o‘rganishni boshlaganimizda, “yetti vaqt” la‘nati ham, “yetti vaqt” barakasi ham o‘sha boblarning har birining bir unsuri ekanini bilish nihoyatda muhimdir.

Shuni ham yodda tutish muhimki, yetti yillik yetti davrning aylanishi yettinchi oyning o‘ninchi kunida, ya‘ni Kafforat kunida, yubiley karnayining chalinishi bilan belgilanadi. Bu haqiqat “yetti vaqt”ni Doniyor kitobining sakkizinchi bob, o‘n to‘rtinchi oyatidagi ikki ming uch yuz kun bilan

bog‘laydi. Shuni ham yodda tutish muhimki, bashoratli yil uch yuz oltmish kundir, va agar “yetti vaqt” uchun uch yuz oltmish kunni qayta-qayta qo‘shib borsangiz, bu ikki ming besh yuz yigirma kunga teng bo‘ladi.

Doniyor Eremiyo ko‘rsatib bergan yillar sonini kitoblar orqali anglaganida, agar Xudoning xalqi dushman yurtida asir ekanliklari haqiqatini biror kun anglab uyg‘onsa, tavba javobida zarur deb ko‘rsatilgan har bir unsurga murojaat etuvchi bir ibodatni boshladi. Doniyorning Levilar yigirma oltinchi bobga oid ibodati oxirida, Jabroil Doniyorga o‘zi “eshitgan” vahiy — ikki ming uch yuz kun haqidagi vahiyning anglatib berish uchun zohir bo‘ldi. Jabroil so‘z boshlab, Doniyorning xalqi uchun yetmish hafta “belgilab qo‘yilgani”ni Doniyorga ma’lum qildi.

Yetmish hafta sening xalqing va sening muqaddas shahring ustida belgilab qo‘yilgandir: gunohkorlikka chek qo‘yish, gunohlarga barham berish, qonunsizlik uchun kafforat keltirish, abadiy solihlikni olib kirish, vahiy va bashoratni muhrlash hamda Eng Muqaddas Zotni moylash uchun. Doniyor 9:24.

Oyatda “belgilangan” deb tarjima qilingan so‘z “kesib ajratilgan” degan ma’noni anglatadi, va shuning uchun bu yetmish hafta ikki ming uch yuz kundan kesib ajratilishi kerakligini bildiradi. Miloddan avvalgi 457-yildagi uchinchi farmondan boshlab, Doniyorning xalqi uchun sinov muddati sifatida yetmish bashoratli hafta ajratilgan edi. Yetmish bashoratli hafta to‘rt yuz to‘qson yilga tengdir. Uchinchi farmondan keyin to‘rt yuz to‘qson yil o‘tgach, qadimgi Isroil 34-yilda Istefanni toshbo‘ron qilgan bo‘lar edi va ular Xudodan butunlay ajratilgan bo‘lar edilar.

To‘rt yuz to‘qson yillik sinov muddatining boshlanish nuqtasini belgilab beradigan uchta farmondan oldin kelgan asirlik yetmish yil davom etgan edi. O‘sha yetmish yil qadimgi Isroil hech qachon ado etmagan shanba damlarini yurtga baxsh etish uchun belgilangan edi. Yurt uchun yetmish yillik shanba damlari Musoning ahdiga qarshi to‘rt yuz to‘qson yil (yoki yetmish hafta yil) davom etgan isyon sababli yuzaga keltirilgan edi.

Levilar 25-bob ahdiga qarshi to‘rt yuz to‘qson yil davom etgan isyon, yer o‘zining dam olishidan bahramand bo‘lishi uchun yetmish yillik asirlikni keltirib chiqardi. Yetmish yillik asirlik qadimgi Isroil uchun sinov davri bo‘lgan yana bir to‘rt yuz to‘qson yilni belgilagan uchta farmonga olib keldi. Shunday qilib, biz har biri to‘rt yuz to‘qson yildan iborat bo‘lgan ikkita sinov davrini ko‘ramiz. Uchta farmon uch farishtaning xabarlarini timsollaydi; ulardan birinchisi 1798-yilda, shimoliy shohlikka qarshi “yetti vaqt”lik birinchi g‘azabning oxirida yetib kelgan. Uchinchi farishta uchinchi farmondan keyin ikki ming uch yuz yil o‘tib, 1844-yil 22-oktabrda yetib keldi; ayni o‘sha paytda “g‘azabning so‘nggi nihoyasi” ham yetib kelgan edi.

Birinchi g‘azabning nihoyasi bilan so‘nggi g‘azabning nihoyasi orasidagi qirq olti yil davomida Iso Milleriylar ma’badining poydevorini qo‘ydi, va o‘sha poydevor toshi “yetti zamon” edi. O‘sha tosh boshida Adventizm uchun yo poydevor toshi (yoki aks holda qoqinish toshi), oxirida esa yo bosh tosh va yakunlovchi tosh (yoki aks holda qabr toshi) bo‘lishi kerak edi. 1798 yildan 1844 yilgacha bo‘lgan tarixda uch farishtaning xabarlarining yetib kelishini ifodalovchi uch farmon, Doniyor kitobining dastlabki uch bobini ham ifodalaydi.

Keyingi maqolada biz dastlabki olti bobni ko‘rib chiqishni boshlaymiz.

“Daniyor va Vahiy kitoblari yaxshiroq tushunilganda, imonlilar butunlay boshqacha diniy tajribaga ega bo‘ladilar... Vahiyni o‘rganishdan bir narsa, albatta, anglashiladi — Xudo bilan Uning xalqi o‘rtasidagi aloqa yaqin va qat’iydir.” *The Faith I Live By*, 345.